

KNJIŽNICA MUZEJA ZA UMJETNOST I OBRT: IZ 19. U 21. STOLJECE

Andelka Galic

Muzej za umjetnost i obrt

Zagreb

Susret starog i novog, prožimanje povijesti i suvremenosti, spoj muzejske zbirke i informacijskog središta – sve su to mogući opisi knjižnice Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu, koja ove godine bilježi 118 godina svog postojanja.

Osnovana je zajedno s Muzejom 1880. godine od Društva umjetnosti, inicijativom i iznimnim zauzimanjem Izidora Kršnjavog; njegova temeljita programska osnova i statut Muzeja iz 1879. godine sadržavaju i osnovu muzejske “strukovne knjižnice”. S obzirom na specifičan profil i cjelokupnu zadaću Muzeja, “strukovna knjižnica” spojena s čitaonicom i zbirkom “risanih i grafijskih uzoraka”, trebala je biti jednim od sredstava “kojimi će umjetničko obrtni muzej svoju svrhu promicati”, s tim “da se nesastavi samo sbirka za isključivu porabu umjetničkog obrta nego i za sistematičnu pouku u povijesti umjetnosti.” Na ovoj, Kršnjavijevoj osnovi, od početne zbirke – knjižnice Društva umjetnosti – već u prvim desetljećima znalacki osmišljenom nabavom, vrijednim darovima te otkupima iz privatnih zbirki formiran je izuzetno vrijedan temeljni fond knjižnice Muzeja za umjetnost i obrt koji se sastojao od povijesnih i suvremenih djela iz povijesti umjetnosti i umjetničkog obrta, zbirke grafičkih predložaka za umjetnički obrt i stilskih ornamenata, bakroreza, priručnika, tehnološke literature za ovladavanje obrtnim umijećima i stručnih časopisa.

Značajan prirast knjižničnog fonda zabilježen je već u devedesetim godinama: knjige, priručnici i brojna stručna periodična djela nabavljeni su izravno od najpoznatijih europskih nakladnika i knjižara, specijaliziranih za umjetnost, umjetnički obrt i arhitekturu, te od domaćih knjižara i antikvara, prema naputku predstojnika vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu I. Kršnjavog da “ponajprije valja kompletirati biblioteku dobrim starijimi djeli”.

Najstariji dio inventara knjižnice čine reprezentativna djela i teorije povijesti umjetnosti iz 18. stoljeća: *Geschichte der Kunst des Altertums* (Dresden, 1764.) Johanna Winckelmanna, *Oeuvres completes d' Antoine Raphaël Mengs* (Paris, 1786.), *Vite de' pittori scultori ed architetti che anno lavorato in Roma...* (Roma, 1772.), *Giambatiste Passerija, I cinque ordini di architettura* (Venezia, 1794.) i *Le terme dei Romani* (Vicenza, 1785.) Andrea Palladija, *Le fabbriche e i disegni di Andrea Palladio* (Vicenza, 1796.), *Ottavia Bertotti-Scamozzija; specijali-*

zirana referentna djela: Allgemeines Künstlerlexikon, oder kurze Nachricht von dem Leben und den Weken der Maler, Bildhauer, Baumeister, Kupfersstecher, Kunstgießer, Stahlschneider... (Zürich, 1806.-1919.), *Ausführliche Anleitung zur Bürgerlichen Baukunst Johanna Friedricha Penthera* (2. izd., Augsburg. 1762.-1767.), *Dictionaire des Beaux-Arts Aubina Louisa Millina* (Paris, 1806.)... U priručnoj zbirci knjižnice nalazi se i znamenito djelo francuskih enciklopedista *Encyclopédiéraisonné des sciences des arts et des métiers* u 28 svezaka (3. izd., 1770.-1775.), te djela istaknutih hrvatskih jezikoslovaca Andrije Jambresića (*Lexikon Latinum interpretatione illyrica, germanica et hungaricalocuples* (Zagrabiae, 1742.), *Dizionario italiano – latino – illirico* Andrije Della Belle (Ragusa, 1785.), *Vocabolario italiano – illirico – latino* Joakima Stullija (Ragusa, 1810.).

U grafičkoj zbirci vrijednošću se ističe djelo G. B. Piranesija *Vasi, candelabri, cippi, sarcofagi, tripodi, lucerne ed ornamenti antichi...* iz 1778. godine: 110 bakroreza s prikazima proizvoda rimske umjetnosti i obrta.

Vrijedan dio povijesnog fonda knjižnice čini i bogata zbirka stručnih časopisa: *Der Architekt, L'Art, Art et Decoration, The Connoisseur, Deutsche Bauzeitung, Deutsche Kunst und Dekoration, Das Interieur, Innen Dekoration, Die Kunst, Kunst und Handwerk, Kunst und Kunsthandwerk, Kunstchronik, Pantheon, The Studio, Ver Sacrum, Vijesti Društva inženjera i arhitekta, Wiener Bauindustrie Zeitung und Wiener Bauten Album, Zeitschrift für Bildende Kunst...*, od kojih su neki naslovi zastupljeni od prve godine izlaženja.

Inventarizacija, signiranje knjiga i katalogizacija knjižnice, prema detaljnim uputama Kr. zemaljske vlade iz 1905., dovršeni su 1911. godine: mjesni katalog – inventar, koji je bio razvrstan po strukama, a unutar svake struke po alfabetu autora, te abecedni i stručni katalog ujedno su i najstariji sačuvani katalozi knjižnice. Na prijepisu mjesnoga kataloga – inventara zasnovana je i prva inventarna knjiga knjižnice MUO-a iz 1934. godine.

Raspored knjiga u ormarima i signature u skladu s istim uputama: knjige su razvrstane po veličini i složene u pretince ormara, a zatim dodijeljene signature koje su se sastojale od rimskog broja za ormar, velikog slova alfabetu za pretinac i tekućeg arapskog broja unutar pojedinog pretinca za svaki svezak. Povijesni dio knjižnice sačuvan je do danas u tom izvornom rasporedu. Interijer knjižnice, kao i cijelog Muzeja, djelo je Hermana Bolléa: ugrađeni ormari u dvije etaže s intarzijom i rezbarenim dijelovima, okovi i ograda od kovanog željeza (galerija) izrađeni su u radionicama Obrtne škole prema njegovim nacrtima.

Uz ovaj prostor vezani su zanimljivi podaci iz kulturne povijesti: 1913. do 1917. godine knjižnica je bila predavaonicom Katedre za povijest umjetnosti Sveučilišta – predavanja uz korištenje muzejskih zbirki držao je dr. I. Kršnjavi; 1922. ovdje je održana

glavna skupština Strukovnog udruženja jugoslovenskih likovnih umjetnika.

O iznimnoj aktivnosti i posjećenosti knjižnice i čitaonice MUO-a svjedoči arhivski podatak da je potkraj 20-ih godina, uza Sveučilišnu knjižnicu, bila najposjećenija u Zagrebu.

Knjižničarske poslove u prvim desetljećima obavljali su muzejski pristavi – August Posilović, Ćiro Truhelka, dr. Adolfo Mihalić; čuvari (“muzejalni čuvar” istodobno je bio i “muzejalni knjižničar”) – Josip Vidnjević, Ivo Hergošić, Josip Tomasević; kustosi – Andrija Milčinović, Josip Matasović, Većeslav Henneberg i mnogi drugi. Prvi stručni knjižničar zaposlen u MUO-u 1940.

godine, bio je Zdenko Vojnović (diplomirani filozof sa stručnim ispitom za knjižničara), koji će kasnije obnašati dužnost ravnatelja Muzeja.

Na razvoj “strukovne knjižnice” 19. stoljeća u suvremenu muzejsku knjižnicu utjecale su teorijske inovacije u muzeologiji i promjene u shvaćanju funkcije muzeja u društvu, primijenjene u muzeološkim koncepcijama čelnih ljudi Muzeja.

Značajan pomak u tom smislu učinjen je 80-ih i 90-ih godina dvadesetog stoljeća sa shvaćanjem muzeja kao svojevrsnoga kulturnog centra i oblika življenja (V. Maleković), kada

je, istodobno s razradom koncepcije novog stalnog postava, uspostavljena i nova organizacija sadržaja i djelovanja Muzeja za umjetnost i obrt, koja podrazumijeva i suvremeno opremljenu, funkcionalnu knjižnicu. Uz primjerenu računalnu i programsku podršku, angažirano je i odgovarajuće stručno osoblje (povjesničar umjetnosti, diplomirani bibliotekar). Ovako zamišljena i uspostavljena knjižnica sukladna je ideji suvremenoga knjižničarstva o muzejskoj knjižnici kao potpori utvrđenoj strategiji muzeja i aktivnom sudioniku u realizaciji njegovih ciljeva. Kao specijalna knjižnica za umjetnost i umjetnički obrt, danas knjižnica MUO-a funkcionira u prvom redu kao referentno mjesto za sve muzejske odjele. Fond knjižnice (oko 55.000 svezaka), koji se sastoji od monografskih publikacija, periodike, referentnih djela općeg i specijaliziranog karaktera, zbirke grafičkih uzoraka, kataloga izložaba i aukcijskih kataloga, sadržajem korespondira s muzejskim zbirkama (namještaj, keramika, staklo, metal, tekstil i modni pribor, slikarstvo,

kiparstvo, satovi, fotografija, grafički i produkt dizajn, arhitektura, devocionalije, bjelokost, muzički instrumenti...). Opsežna zbirka raznovrsnih muzejskih izdanja stvorena je dugogodišnjom razmjenom publikacija sa srodnim ustanovama u zemlji i svijetu. Zasebnu cjelinu čini zbirka starih i rijetkih knjiga od 16. do 19. stoljeća.

Sva knjižnična građa i tekuća stručna periodika (Architectural Review, Art Newspaper, Blueprint, Burlington Magazine, Dorotheum aukc. katalozi, Gazette des Beaux-Arts, History of Photography, Journal of Glass Studies, Keramos, Kunst Chronik, Museum News, Novum, Studies in Conservation, Vogue,

Weltkunst, Wiener Kunstauktionen) dostupna je u čitaonici knjižnice i vanjskim korisnicima. Knjižnicom Muzeja za umjetnost i obrt najčešće se koriste studenti povijesti umjetnosti, muzeologije, dizajna, arhitekture, učenici srednjih škola, sveučilišni i srednjoškolski profesori, znanstvenici, umjetnici, novinari, scenografi, kolekcionari...

Velik problem u funkcioniranju knjižnice čini nedostatak prostora za smještaj sve većeg broja svezaka (godišnji prirast između 600 i 700 naslova), što nameće potrebu kritičke procjene i otpisa onog dijela knjižničnog fonda koji nije u

funkciji stručnog i znanstvenog rada ili ne odgovara zadaci knjižnice i profilu muzeja. Taj postupak, prema arhivskim podacima, proveden je u knjižnici MUO-a već nekoliko puta u povijesti: tehnološka literatura ustupljena je Obrtnoj školi, etnografska građa Etnografskome muzeju, priručnici za građevinarstvo Kraljevskoj višoj tehničkoj školi, beletristika Sveučilišnoj knjižnici...

Noviji dio knjižničnog fonda klasificira se po UDK (Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji) i katalogizira u programu CROLIST. Radi se i na reklasifikaciji i rekatalogizaciji starijeg fonda, te na analitičkoj obradi časopisa. Uz postojeće stare kataloge na listićima, formiran je i novi abecedni, naslovni i topografski katalog, te kartoteka predmetnih odrednica (u nedostatku normativne datoteke i tezaurusa koriste se slobodno oblikovane predmetnice). Prema rezultatima revizije provedene 1990. – 1991., kompletan inventar knjižnice upisan je u računalo i vodi se usporedo s klasičnim inventarom.

Unutrašnjost knjižnice Muzeja za umjetnost i obrt prema nacrtu Hermana Bolléa

Bibliotekari Muzeja za umjetnost i obrt sudjeluju u svim muzejskim projektima; uz pretraživanje postojeće i pribavljanje nove literature za stručni i znanstveni rad, surađuju u brojnim izdavačkim projektima Muzeja, te obavljaju dužnosti dežurnoga kustosa i stručna vodstva po stalnom postavu. Međutim, temeljni knjižničarski poslovi – stručna obrada i uređivanje knjižničnih zbirki – osnovno su polazište za ostvarenje njihovih specifičnih zadaća: čuvanju povijesne jezgre u izvornom obliku, s obzirom na njenu iznimnu vrijednost i značenje, te prilagodbe “strukovne knjižnice” iz 19. stoljeća njenoj današnjoj funkciji i potrebama budućih korisnika.

Napomena:

U ovom tekstu korišteni su podaci iz opsežnijeg neobjavljenog rada na temu povijesti knjižnice Muzeja za umjetnost i obrt, koji se temelji prvenstveno na dokumentima iz Arhive MUO-a te na sljedećim izvorima: Dr. I. K. <Izidor Kršnjavi>. Umjetničko-obrtnički muzej.// Obzor 104, 105 (1879.)

Djelovanje umjetničko-obrtničkog muzeja.// Obzor 108 (1879.)

Organizacija umjetničko-obrtničkog muzeja.// Obzor 111 (1879.)

Štatur i osnova Muzeja za umjetnost i obrt, Zagreb, 1879.

Četvrto godišnje izvješće Društva umjetnosti u Zagrebu za godinu 1883. Zagreb, 1883.

Muzej za umjetnost i umjetni obrt.// Glasnik Društva za umjetnost i umjetni obrt, 2 (1886.)

Izvještaj Kr. Zem. Obrtne škole i Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu koncem školske godine 1902./1903. Zagreb, 1903. (i dalje do godine 1914.)

Andrija Milčinović. Muzej za umjetnički obrt u Zagrebu.// Savremenik 5 (1910.)

Miroslava Despot. Historijat postanka i razvoja Muzeja za umjetnost i obrt od 1880. – 1960.: povodom 80. godišnjice. (rukopis u NSK, Zagreb)

Ivan Bach. Šezdesetogodišnjica Hrvatskog narodnog muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu: 1880. – 1940. // Alma mater croatica, 6/7 (1940.) (posebni otisak)

Ivan Bach. Devedeseta obljetnica muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu. // Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, 1/2 (1970.)

Summary:

The library of the Museum of Arts and Crafts: From the 19th to the 20th century

The Museum's library was founded together with the Museum in 1880, and is marking its 118th anniversary this year.

From the initial collection of the library of the Art Society, through planned acquisitions, valuable donations and purchases, an

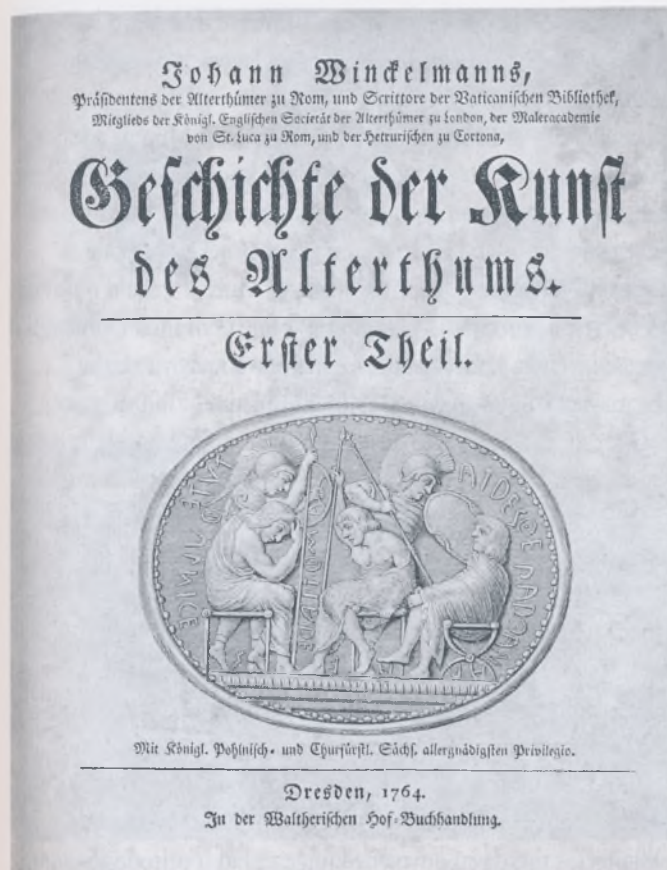
Naslovnica knjige *Umjetnost i umjetnički obrt*, Beč, 1900. god.

exceptionally valuable basic core of the library holdings of the Museum of Arts and Crafts. The oldest parts of the inventory is made up of representative works dealing with the theory of the history of art from the 18th century, the works of the French encyclopaedic writers, as well as works by prominent Croatian linguists. A valuable part of the historical holdings is the rich collection of periodicals, some of which are represented from very beginning of their publication.

The oldest preserved catalogues of the library date from 1905 and were completed in 1911, classified according to subject matter, and within each subject, alphabetically by author. This was the basis of the first inventory book of the library of the Museum of Arts and Crafts. The historical part of the library has been preserved to this day in its original shape.

The interior of the library (as is the case of the entire Museum) is the work of Herman Bolle. The fitted bookcases on two levels with incrustations and carved sections were made in the workshops of the School of Crafts according to his designs. In the twenties, this library was, along with the University Library, the one with the most visitors in Zagreb.

The library holdings consist of 55,000 volumes that are used not only by museum staff but also by students of history of art, design, architecture, museology, set designers, collectors and so on.

Naslovnica knjige J. Bindelmannsa *Povijest umjetnosti staroga vijeka*, Dresden, 1764.

A great problem is the lack of space that makes it necessary to critically evaluate the part of the holdings that is not used for professional and scholarly work and is incompatible with the Museum's profile. The complete inventory of the Museum has been entered into the computer system and is maintained alongside with the classic inventory books.

IZ POVIJESTI KNJIŽNICE HRVATSKOGA PRIRODOSLOVNOG MUZEJA

Darija Čaleta

Hrvatski prirodoslovni muzej

Zagreb

Razdoblje od 1868. do 1986.

Ključnu ulogu u formiranju i postavljanju temelja svim današnjim zbirkama i odjelskim knjižnicama koje se nalaze u sastavu Središnje knjižnice Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja imao je mladi prirodoslovac Spiridon (Špiro) Brusina (Zadar 11. prosinca 1845. – Zagreb 21. svibnja 1908.). Povratkom sa školovanja u Beču 1868. imenovan je pristavom Prirodopisnog (Naravoslovnog) odjela Narodnog muzeja od strane Jugoslaven-ske akademije, koja je tada upravljala Muzejom. Naime, iz ondašnjega Narodnog muzeja koji je osnovan 1846. sa željom da bude sabiralište sveukupnoga hrvatskoga nacionalnog blaga iznikla su tri današnja muzeja: Hrvatski prirodoslovni muzej, Hrvatski povijesni muzej i Hrvatski arheološki muzej. Iz neobjavljenog rukopisa za koji se pretpostavlja da datira iz 1898. godine, a koji je zajedno s ostalom, vrlo bogatom, Spiridionovom pisanom ostavštinom pohranjen u Arhivu HAZU-a, doznajemo pojedinosti o najstarijoj povijesti muzeja i same knjižnice:

“... predane Ljubiću (Š. Ljubić koji je uz Brusinu imenovan pristavom Narodnog muzeja – op. a.) sve starine i biblioteka, meni pak sve prirodopisne zbirke i herbarium, dali smo se odmah na posao te negdje između 20. i 28. siječnja 1868. godine prenešene su pod našim nadzorom sve arheološke i prirodopisne zbirke iz 'Narodnog doma' u novouređenu zgradu starog kazališta sadanje Demetrove ulice, gdje je već Akademija, razizemlje lijevo od ulaza, imala svoju prvobitnu kancelariju”(1). Brusina je zoološko-botaničku zbirku i geološko-minerološku zbirku Naravoslovnog odjela smjestio na drugi kat zgrade u Demetrovoj 1, a prvi kat je ustupljen arheološkim zbirkama. O potrebi osnivanja muzejske knjižnice u navedenom rukopisu piše:

“Muzeja nema i ne može biti bez stručne knjižnice. Čudo ne čuvano kod nas je i zato trebalo borbe. Odlučujući naime faktori – dakako krivo upućeni – htjeli su, da se svaka knjiga ima čuvati u nar. biblioteci. Mi smo se i zato borili, ali s početka samo radi načela, jer i onako nije bilo od stručne literature ni traga ni glasa. – Ljubić i ja zamolismo akademiju za dozvolu da zavirimo u tu narodnu biblioteku, koja je bila spravljena i pristupna u 'Narod-